

classification features of the interpretation of responsibility: time (past, present, future); characteristics (active, affective); the subject (for himself, for some others, for the group). Social responsibility is defined as responsibility for group relationships, which is divided into responsibility: for group norms; for the desire to change norms, traditions, relations; for the real state of the group. A socially responsible business is characterized as an economic activity aimed at obtaining not only profit (income), but also the achievement of the economic and social effects of this activity. The definition of corporate social responsibility as an open and transparent business practice based on ethical values, respect for its employees, shareholders, users and the environment, aimed at achieving the goal of social well-being, is proposed.

Key words: responsibility, social responsibility, socially responsible business, corporate social responsibility.

УДК 316.4.062

Шестакова А.С.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ СТРОКОВОЇ СЛУЖБИ

У статті здійснено аналіз соціально-педагогічного впливу на соціалізацію військовослужбовців строкової служби Збройних сил України.. Проаналізовано результати експериментального дослідження рівня соціалізації військовослужбовців строкової служби. Визначено основні якості соціалізації у військовослужбовців строкової служби. Здійснено аналіз та визначені якості військовослужбовця строкової служби. Виокремлено основні форми соціалізації військовослужбовців строкової служби в Збройних силах України. Охарактеризовано фактори соціалізації військовослужбовців строкової служби.

Ключові слова: соціалізація, військовослужбовці строкової служби, Збройні сили України, методика, якості соціалізації, соціально-педагогічний вплив.

Актуальність дослідження обумовлюється тим, що в існуючих методиках перевірки якості цілісного соціалізаційного процесу у частині, що спрямована на формування соціалізації у військовослужбовців строкової служби, не представлені чіткі критерії його оцінювання, не визначені можливості об'єктивного аналізу його результатів. На підставі аналізу ряду робіт, присвячених проблемам діагностики структури знань і вмінь військовослужбовців строкової служби, їх властивостей і особистісних якостей, ми пропонуємо в якості основного інструментарію діагностики рівня соціалізації у військовослужбовців строкової служби України використовувати анкети - вимірювальники.

Тому, *метою статті* є проблема соціально-педагогічного впливу на соціалізацію військовослужбовця строкової служби.

Наше дослідження засвідчує, що ідеали і прагнення в суспільстві в цілому, і молоді, зокрема, досить змінилися. Варто зазначити, це простежується у

відповідях за результатами опитування, що процес соціалізації значної частини військовослужбовців став прагматичним, цілеспрямованим і адекватним соціальним змінам. Результати опитування військовослужбовців засвідчують наявність помітного незадоволення процесом життєдіяльності і водночас простежується деформація окремих аспектів навчально-виховного процесу. Але найбільш тривожним є те, що простежується зниження основного результату функціонування військової частини - освіченості військовослужбовця і рівня його соціального становлення.

Так, за результатами опитування науковцем В. Уліч військовослужбовців строкової служби, що проводилося у 2016 році на базі військової частини А-2821 (м. Київ) – 150 респондентів, військової частини А-0345 (м. Житомир) – 150 респондентів, «освіченість посідає першу позицію серед 18 життєвих цінностей, а пізнання, можливість розширення своєї освіченості, світогляду, загальної культури як термінальна цінність не займає високого рейтингу (13 позиція у структурі 18 термінальних цінностей)» [6, с.12].

У структурі основних життєвих цінностей військовослужбовців строкової служби Збройних Сил України відбуваються суттєві зміни порівняно з попередніми поколіннями: на перше місце виходять цінності матеріального добробуту і престижного соціального становища, зміщуючи на другі позиції цінності загально-гуманітарного і соціального характеру.

На питання «Яке Ваше ставлення до майбутнього?» військовослужбовці строкової служби відповіли:

Таблиця 1.1

Ставлення військовослужбовців строкової служби до майбутнього

Думки	Відповіді респондентів			
	2016 рік військова частина А-0345 (150 осіб)		2016 рік військова частина А-0148 (150 осіб)	
1. З почуттям надії і оптимізму	62%	85 осіб	63%	86 осіб
2. Спокійно	18%	27 осіб	21%	30 осіб
3. З тривогою і невпевненістю	16%	25 осіб	13%	20 осіб
4. Скоріше зі страхом і відчаєм	2%	3 особи	2%	3 особи
5. Інші відповіді	2%	3 особи	1%	1 особа

Аналізуючи відповіді на питання «Ваші життєві плани на найближче майбутнє?», ми виявили, що військовослужбовці як головну цінність називають виконання цікавої роботи. Переважають і такі відповіді, як досягнення матеріального благополуччя, оволодіння широкими знаннями і перспективи стати висококваліфікованими фахівцями тощо. Причому отримання цікавої роботи і створення сім'ї, матеріальний добробут стає для молоді і метою, і засобом.

Свій вільний час військовослужбовці витрачають на: зустрічі з друзями – 50% (56 осіб), читання – 41% (52 осіб), перегляд телепередач – 37% (52 особи), прослуховування музикальних записів і перегляд відеофільмів – 29% (37 осіб),

заняття фізичною культурою і спортом – 26% (29 осіб), просто відпочивають нічого не роблячи – 20% (28 осіб), відвідують дискотеки – 17% (24 осіб), спілкуються з родичами – 13% (13 осіб), інше (гуртки, факультативи, художня самодіяльність) – 9% (12 осіб).

Слід зазначити, що серед опитаних, упевнені в здійсненні своїх життєвих планів виявилось 73 % військовослужбовців у 2015 році і 67 % – у 2017 році.

Таблиця 1.2

Життєві плани військовослужбовців строкової служби

Думки	Відповіді респондентів			
	2016 рік військова частина А-0345 (150 осіб)		2016 рік військова частина А-2345 (150 осіб)	
	Відсоток	Кількість осіб	Відсоток	Кількість осіб
1. Досягти матеріального благополуччя	50%	75 осіб	63%	86 осіб
2. Стати висококваліфікованим офіцером, оволодіти обширними знаннями	45%	67 осіб	21%	30 осіб
3. Виконувати цікаву роботу	87%	130 осіб	13%	20 осіб
4. Створити сім'ю	45%	68 осіб	2%	3 особи
5. Бути корисним людям	13%	20 осіб	1%	1 особа
6. Завершити навчання	51%	73 особи	57%	77 осіб
7. Знайти справжніх друзів	8%	8 осіб	8%	8 осіб
8. Придбати автомобіль	4%	4 особи	4%	4 особи
9. Мати дітей	10%	11 осіб	10%	11 осіб
10. Інші відповіді	17%	24 особи	17%	24 особи

Ефективність соціалізації багато в чому залежить від того, наскільки реально людина розуміє себе і свої соціальні зв'язки, точно порівнює свої потреби з наявними можливостями і усвідомлює мотиви своєї поведінки. Спотворене або недостатньо розвинене уявлення про себе призводить до порушення соціалізації, що може супроводжуватися підвищеною конфліктністю, порушенням взаємин, зниженням працездатності і зміною стану здоров'я [1].

Аналіз початкових узагальнених даних щодо успішної соціалізації у військовослужбовців строкової служби за особистісно-регулятивним критерієм свідчить про те, що значна кількість військовослужбовців строкової служби (у контрольній групі 71,9%, в експериментальній – 71,1%) мають низький рівень її сформованості.

Це означає, що у «військовослужбовців строкової служби епізодично проявляються важливі якості соціалізації (наполегливість, відповідальність, дисциплінованість, самовладання, рішучість та ін.); низький рівень розвитку емоційно-вольових процесів (нервово-психічної стійкості, стійкості до перешкод, професійної витривалості та ін.); недостатній рівень здатності зосередитись на виконанні поставленого завдання; переважає невпевненість та розгубленість при

самостійному ухваленні рішення в новій ситуації; недостатньо виражене прагнення до взаємодопомоги в складній ситуації» [2, с.23].

Кількість військовослужбовців строкової служби, які виявили високий рівень соціалізованості за даним критерієм, вкрай незначна: в контрольній групі – 8,4%, в експериментальній – 8,5% досліджуваних. Відповідно, має місце і незначна кількість військовослужбовців строкової служби із середнім рівнем сформованості досліджуваної якості.

Такі початкові показники свідчать про необхідність формування та розвитку важливих якостей, удосконалення вольових процесів, цілеспрямованого розвитку взаємодопомоги та довіри, що в цілому позитивно позначиться на успішій соціалізації військовослужбовців строкової служби.

За результатами здійсненого теоретичного аналізу форм підготовки військовослужбовців до здійснення професійної діяльності виокремлено такі «форми формування соціалізації військовослужбовців: колективна підготовка, індивідуальна підготовка, тренінг майстерності з відновлення психічного та фізичного здоров'я, лекційне заняття, лабораторне заняття, практичне заняття, семінарське заняття, тактичні (тактико-спеціальні, тактико-стройові) заняття, командно-штабні навчання, воєнні (воєнно-спеціальні) ігри, консультація, самостійна робота, соціально-психологічний тренінг, бойовий тренінг подолання страху смерті, навчально-тренувальні заняття (військові навчання) у прямому ефірі, тренінг психічного зміцнення та готовності до життя в сім'ї після війни, практичні заняття з духовно-патріотичної підготовки» [4, с. 17].

Зазначені форми та методи формування соціалізації військовослужбовців було використано для розробки авторського експертного опитувальника визначення форм та методів соціалізації військовослужбовців строкової служби до ведення бойових дій. За результатами проведеного дослідження виокремлено такі групи методів та відповідних їм форми формування соціалізації військовослужбовців:

1 група – професійно-діяльнісні методи: 1) словесно-наочний (форми: тренінг психічного зміцнення та готовності до життя в сім'ї після війни, лекційне заняття, бойовий тренінг подолання страху смерті, консультація); 2) тренувальний (репродуктивний) (форми: колективна підготовка, командно-штабні навчання, воєнні (воєнно-спеціальні) ігри, практичні заняття з духовно-патріотичної підготовки, соціально-психологічний тренінг); 3) ситуативно-пізнавальний (форми: індивідуальна підготовка, консультація, колективна підготовка, тренінг майстерності з відновлення психічного та фізичного здоров'я); 4) пошуковий (форми: бойовий тренінг подолання страху смерті, індивідуальна підготовка, консультація); 5) творчий (форми: індивідуальна підготовка, самостійна робота).

2 група – регуляційно-адаптаційні методи: 1) тренування та навчання в бою психічній стійкості (форми: колективна підготовка, індивідуальна підготовка, лекційне заняття, лабораторне заняття, воєнні (воєнно-спеціальні) ігри, семінарське заняття); 2) метод візуалізації бою (форми: командно-штабні навчання, воєнні (воєнно-спеціальні) ігри, навчально-тренувальні заняття (військові навчання) у прямому ефірі, бойовий тренінг подолання страху смерті, тактичні (тактико-спеціальні, тактико-стройові) заняття, соціально-

психологічний тренінг); 3) метод тренування зі спортсменами (форми: соціально-психологічний тренінг, семінарське заняття, лабораторне заняття, лекційне заняття, тактичні (тактико-спеціальні, тактико-стройові) заняття, тренінг психічного зміцнення та готовності до життя в сім'ї після війни).

3 група – методи особистісного формування: 1) метод сегментації цілей (форми: воєнні (воєнно-спеціальні) ігри, соціально-психологічний тренінг, колективна підготовка, командно-штабні навчання, навчально-тренувальні заняття (військові навчання) у прямому ефірі, семінарське заняття, тренінг психічного зміцнення та готовності до життя в сім'ї після війни); 2) метод моделювання (форми: колективна підготовка, тактичні (тактико-спеціальні, тактико-стройові) заняття, командно-штабні навчання, семінарське заняття, бойовий тренінг подолання страху смерті, воєнні (воєнно-спеціальні) ігри); 3) метод зміцнення морального духу особового складу (форми: практичні заняття з духовно-патріотичної підготовки, воєнні (воєнно-спеціальні) ігри, навчально-тренувальні заняття (військові навчання) у прямому ефірі).

4 група – психофізіологічні методи: 1) метод психотерапевтичного втручання при посттравматичних змінах (форми: лабораторне заняття, тренінг майстерності з відновлення психічного та фізичного здоров'я, соціально-психологічний тренінг, семінарське заняття, бойовий тренінг подолання страху смерті, тренінг психічного зміцнення та готовності до життя в сім'ї після війни, командно-штабні навчання, колективна підготовка); 2) метод керування збудженням (форми: колективна підготовка, практичні заняття з духовно-патріотичної підготовки, самостійна робота); 3) метод керованої саморегуляції (форми: тренінг майстерності з відновлення психічного та фізичного здоров'я, тренінг психічного зміцнення та готовності до життя в сім'ї після війни, практичне заняття).

5 група – методи соціально-психологічного формування: 1) метод саморефлексії (самообговорення) (форми: самостійна робота, бойовий тренінг подолання страху смерті, практичні заняття з духовно-патріотичної підготовки); 2) метод відвертої розмови (форми: індивідуальна підготовка, консультація).

Розроблено та апробовано тренінгову програму формування соціалізації військовослужбовців, яка складалася з наступних етапів:

1) етап формування поведінкової регуляції та саморегуляції військовослужбовців ЗСУ;

2) етап формування уваги, оперативної пам'яті і швидкості мислення;

3) етап психофізіологічного відновлення;

4) етап організаційно-управлінської та соціально-психологічної взаємодії.

Таким чином, у ході констатувального етапу експерименту була експериментально доведена актуальність дослідження. Отримані дані свідчать про те, що необхідно, по-перше, здійснювати цілеспрямоване і організоване формування готовності у військовослужбовців спроектувати власну життєдіяльність, як інтегративної якості особистості; по-друге, обґрунтувати педагогічні умови, реалізація яких у навчально-виховному процесі військової частини дозволить сформувати навички та якості самовизначеності; по-третє, на підставі сутності і структури даного особистісного утворення запровадити

використання, в рамках реалізації педагогічних умов, відповідно спрямованих психолого-педагогічних методів, форм і заходів роботи з військовослужбовцями строкової служби щодо формування у них готовності спроектувати власну модель життєдіяльності [1].

Організація формування успішної соціалізації військовослужбовців повинна базуватися на принципі випереджаючого формування понятійної основи моделі бойових дій стосовно образної. Психічний образ моделі бойових дій являє собою комплекс виконаних військовослужбовцем дій, його зорових, слухових, почуттєвих та інших образів життєвої дійсності бойових умов, які він побачив, почув, пережив тощо, і є психологічною моделлю дії у його свідомості.

Психологічна модель дії є складним у часі процесом відображення не тільки об'єктивної дійсності, а й відтворення раніше пережитих, побачених та інших образів з метою побудови його майбутньої діяльності, адекватної реальній ситуації, що склалася. Регулятором такої діяльності є мотиви і потреби військовослужбовця, його установка, а операціонально-структурою – професійні дії. Тобто методологічною основою організації соціалізації військовослужбовців строкової служби є формування як понятійної, так і образної основ моделі майбутніх дій в процесі їхньої психологічної підготовки та повсякденної діяльності в навчальних центрах. Образ виконання тієї чи іншої дії військовослужбовцем визначається як його предметним змістом (куди, як, з ким йти, що взяти з собою), так і його значущістю для військовослужбовця (а чи треба туди йти). Можна бути добре підготовленим у професійному відношенні з точки зору вміння використовувати зброю, водити транспортні засоби, літати, здійснювати походи тощо, мати досить розвинені професійні якості, але якщо не буде розвинена понятійна основа моделі майбутніх дій, що є першоосновою змістової установки на поведінку в бою, з великою вірогідністю можна стверджувати, що з належною ефективністю завдання виконано не буде [3].

Це означає, що будь-який задум у реалізації програм формування психологічної готовності повинен починатися з активізації переконань в необхідності і важливості поставлених завдань, закріпленні мотиваційних установок, накопиченні уявлень про умови бою тощо. З цією метою можна використовувати методи психологічної підготовки пов'язані в основному зі словесним, усним впливом командирів та інших фахівців на психіку особового складу – переконання, навіювання тощо.

Однак самої лише установки для вирішення завдань психологічної підготовки вкрай недостатньо. Успішність дій військовослужбовця залежить від того, наскільки сформовані у нього психічні образи професійної діяльності відповідають реальній дійсності. Для цього військовослужбовець повинен чуттєво наповнити психічний образ моделі бойових дій: виконувати практично дії в процесі тренувань, навчань, стрільб, бойових зведень вдень і вночі. У цих умовах можна використовувати методи, які дозволяють закріпити образну основу моделі бою за допомогою загартування необхідних професійно важливих якостей.

Вони можуть здійснюватися у формах: 1) вправ і тренувань на спеціальних тренажерах, імітаторах, навчальних полях, на аеродромах; 2) фізичних та спортивних вправ з подолання спеціальних смуг перешкод, загороджень, завалів,

водних рубежів; 3) спеціалізованих спортивних ігор та змагань; 4) психологічних вправ для цілеспрямованого формування пізнавальних, емоційних і вольових якостей; 5) психологічних тренінгів згуртування колективу, формування сумісності, колективізму, взаємозамінності тощо [5].

Успішна соціалізація військовослужбовців повинна бути спрямована на: формування ґрунтовних знань та уявлень про бойові дії, а також готовності до самопожертви, подвигу заради перемоги; підвищення рівня професійних та бойових навичок, умінь; підвищення рівня психічної і фізіологічної витривалості; формування довіри до командирів, настановлення на беззаперечне виконання бойових наказів; виховання благонадійності та лояльності до політики держави; навчання основним прийомам психотехніки для зниження рівня психічних травм; формування образу ворога та вкорінення у свідомість ідеї морального обґрунтування будь-яких дій щодо ворога під час бою.

Використана література:

1. Архипова С. П. Соціалізація і виховання: сучасний погляд // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Вип. 41., т. 1. Чернігів, 2006. С. 18-21.

2. Бабенко Ю. Деякі аспекти психології поведінки людей в екстремальних умовах / Ю. Бабенко, Л. Ішичкіна // Пожежна безпека. –№ 8 (47). 2003. С. 31.

3. Ментс М. В. Эффективный тренинг с помощью ролевых игр / М. В. Ментс. СПб.: Питер, 2002. 207 с.

4. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології: навчальний посібник/ Нісімчук А. С., Падалка О. С., Шпак О. Т. К. : Просвіта, 2000. 368 с.

5. Рютін В. В. Педагогічні умови соціалізації військовослужбовців строкової служби Збройних Сил України: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Рютін Віталій Васильович. Харків, 2006. 216 с

6. Уліч В. Л. Педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів до управлінської діяльності : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. педагог. наук : 13.00.04 / В. Л. Уліч. Хмельницький, 2007. 26 с.

ШЕСТАКОВА АНАСТАСИЯ СЕРГЕЕВНА. Практические аспекты социально-педагогического влияния на социализацию военнослужащих срочной службы.

В статье осуществлен анализ социально-педагогического воздействия на социализацию военнослужащих срочной службы Вооруженных сил Украины .. Проанализированы результаты экспериментального исследования уровня социализации военнослужащих срочной службы. Определены основные качества социализации у военнослужащих срочной службы. Осуществлен анализ и определены качества военнослужащего срочной службы. Выделены основные формы социализации военнослужащих срочной службы в Вооруженных силах Украины. Охарактеризованы факторы социализации военнослужащих срочной службы.

Ключевые слова: социализация, военнослужащие срочной службы, Вооруженные силы Украины, методики, качества социализации, социально-педагогический Влияние.

SHESTAKOVA ANASTASIA. *Practical aspects of social and pedagogical influence on the socialization of stay service for vehicles.*

The article analyzes the methods of social and pedagogical influence on the socialization of servicemen of the regular service of the Armed Forces of Ukraine. The results of the experimental study of level of socialization of servicemen of the regular service are analyzed. The basic qualities of socialization in the regular service soldiers are determined. The analysis and determination of the qualities of the regular service soldier has been carried out. The basic forms of socialization of servicemen of temporary service in the Armed Forces of Ukraine are singled out. Characterized by the factors of socialization of servicemen of the regular service.

Keywords: socialization, conscripts, the Armed Forces of Ukraine, methods, qualities of socialization, social and pedagogical influence.

УДК 364-784

Ясточкіна І.А.

ЕФЕКТИВНІ ФОРМИ КОНСУЛЬТУВАННЯ В СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

В статті охарактеризовано місце та значення консультування у соціально-педагогічній діяльності. Зазначено мету консультативної діяльності соціального педагога. Консультування розглядається як різновид соціальної послуги. Проаналізовано форми консультування. Зокрема, акцент зроблено на таких формах консультування як індивідуальне, групове, інтернет-консультування та телефонне консультування. Розглянуто специфічні особливості кожної із зазначених форм консультування. Наголошено, що форма консультування визначається залежно від проблеми, що потребує вирішення; особливостей організації, яка надає таку послугу; професійних якостей консультантів. Зазначено, що консультування в соціально-педагогічній діяльності спрямоване на особистість клієнта.

Ключові слова: консультування, консультування в соціально-педагогічній діяльності, форма консультування, соціальна послуга, групове консультування, індивідуальне консультування, дистанційне консультування, Інтернет-консультування, телефонне консультування.

Консультування як різновид професійної діяльності знайшло своє місце в багатьох галузях суспільства, включаючи соціальну сферу. Зокрема, соціально-педагогічна діяльність покликана сприяти гармонійному розвитку дітей та молоді, задоволенню соціокультурних потреб особистості, орієнтована на створення